
МИРОШНИЧЕНКО О.А.,
викладач, кафедра іноземних мов,
Запорізький державний
медичний університет,
м. Запоріжжя

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ФОРМУВАННЯМ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті розглядається поняття “комунікативний підхід” у навчанні, комунікативна компетенція як необхідна умова оволодіння студентами іншомовного спілкування у медичних вишах, та створення умов для розвитку конкурентоспроможної особистості у сучасному суспільстві.

Ключові слова: комунікативний підхід, компетентність, аудіо-лінгвальний метод, комунікативна компетенція, особистість.

В статье рассматривается понятие “коммуникативный подход” в обучении, коммуникативная компетенция как необходимое условие овладения студентами иноязычного общения в медицинских вышах, и создание условий для развития конкурентноспособной личности в современном обществе.

Ключевые слова: коммуникативный подход, компетентность, аудио-лингвальный метод, коммуникативная компетенция, личность.

The article is about the concept of the “communicative approach” in teaching, the communicative competence as requirement for mastering English in medical universities and creating conditions for the development of the competitive person in a modern society.

Key words: communicative approach, competence, audio-lingual method, communicative competence, personality.

Новий етап у розвитку освіти пов'язаний із упровадженням компетентісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу. Компетентісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, що зумовлює принципові зміни в організації навчання. Упровадження компетентісного підходу передбачає обов'язкове прогнозування результативності складової змісту.

Результати навчальної діяльності студентів медичного вузу не можуть обмежуватися знаннями, уміннями, навичками, метою навчання мають бути сформовані компетентності, як загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді та цінностях особистості. Компетентності передбачають здатність осмислено використовувати знання, уміння, навички.

Актуальність компетентісного підходу полягає в тому, щоб навчити застосовувати набуті знання й уміння в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях. На сьогоднішній день компетентісний підхід є предметом вивчення: Н. Бібік, Л. Боголюбова, В. Болотової, І. Єрмакова, Е. Зесра, І. Зимньої, В. Краєвського, О. Крисана, С. Кульневича, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равена, Б. Рея, М. Рижакіова, А. Хуторського, С. Шишова. Поняття компетентності в українській педагогічній науці на думку О. Пометун – це складна інтегрована характеристика

особистості, під якою розуміють набір знань, вмінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у галузі професії або виді діяльності[9].

Положення англійської мови є унікальним. Вона відіграє роль, яку не відігравала раніше жодна мова в світі. Можна з впевненістю сказати, що принаймні 20-30 наступних років позиція англійської мови буде стверджуватися, особливо завдяки сучасним технологіям, які сприяють її розповсюдженню. Англійська мова отримала особливий статус, який не визначається ні як «іноземна мова», ні як «друга мова». Англійська мова використовується більше людьми, які не є носіями мови, для спілкування між собою і з носіями мови.

Таким чином, можна виділити основні мотиваційні аспекти вивчення англійської мови:

- здатність спілкуватися протягом життя іноземною мовою в залежності від ситуації і потреб;
- вивчення іноземної мови є основною умовою здійснення міжнаціонального спілкування і сприйняття культурних особливостей.

Зміни соціальної ситуації в Україні, входження нашої країни у світову цивілізацію, як демократичної держави, встановлення контактів з іншими

країнами суттєво підвищило значення англійської мови, як засобу спілкування. Підвищило її престиж і зумовило нові методичні орієнтації у вивченні англійської мови у вищих навчальних закладах.

Комунікативний підхід має певні особливості:

- мова розглядається як засіб спілкування;
- мова вивчається через особисту діяльність студентів;
- заняття англійської мови – діяльність спілкування;
- присутність інтерактивних форм роботи;
- викладач сприяє спілкуванню.

Оволодіння студентами іншомовного спілкування передбачає формування у них певного рівня комунікативної компетенції, зміст якої можна представити у вигляді: комунікативна компетенція, мовленнєва та мовна компетенція, соціокультурна та соціолінгвістична компетенція, дискурсивна компетенція, стратегічна компетенція.

Соціокультурна компетенція – знання національно-культурних особливостей країни мови, яка вивчається, культури мовленнєвої поведінки.

Соціолінгвістична компетенція – знання певного словникового запасу та синтаксичних правил і вміння використовувати їх для побудови зв'язних висловлювань, здатність використовувати й перетворювати мовні форми, виходячи з ситуації спілкування, яка визначає вибір мовних форм.

Дискурсивна компетенція – здатність сприймати й породжувати висловлювання в комунікативному спілкуванні.

Стратегічна компетенція – здатність вдаватися до стратегії спілкування, вербальної та невербальної, з метою компенсації незнайомого мовного матеріалу.

У XX ст. велику увагу приділили усному мовленню в його «первинній формі», у тій формі, в якій воно звучить в ситуаціях безпосереднього спілкування. Звернення лінгвістів до усно мовленнєвої комунікації зумовлено розповсюдженням та удосконаленням радіо і телебачення, які продемонстрували велику силу впливу «живого слова». Так аудіо-лінгвальний метод створений Р.Фрізом та Ч.Ладо в 40-50 роки XX ст. в США, як засіб усної комунікації, є незалежно від кінцевої мети основою навчання. І вважається, що основою навчання за цим методом, має бути усне мовлення. Остання чверть XX ст. орієнтована на комунікацію як мету навчання іноземних мов. Самій постановці комунікативної мети і можливості її реалізації значною мірою сприяли результати лінгвістичних досліджень, зокрема мовних функцій, функціональних стилів мовлення, їх співвідношення з усною та письмовою формами літературної мови, функціонально-стилістичної співвіднесеності мовних засобів усіх рівнів, які обслуговують певні сфери спілкування. Представниками, які займалися дослідженнями комунікативного методу є Г.Уїдоусон, У.Литлвуд (Англія), Г.Піфо (Германія), Ю.І.Пасов (Росія).

Лінгвістичну основу комунікативного методу навчання іноземних мов складає переорієнтація з форми на функцію, з лінгвістичної компетенції на комунікативну, з мовної правильності на спонтанність та автентичність (природність комунікації), що використовується для певної мети. У світлі функціонально-прагматичного підходу до комунікації навчання іноземної мови включає усвідомлення студентами мети комунікативного акту і досягнення цієї мети за допомогою адекватних мовних форм.

Науково обґрунтований відбір мовних засобів передбачає врахування мети комунікації, умов, форми, соціальної сфери спілкування, а також характеристик тих, хто спілкується. Він враховує стилістичні особливості мовлення, які відбиваються в його фонетичному, лексичному та граматичному оформленні. Важливість нормативності мовного та мовленнєвого матеріалу, що відбирається, диктується вимогами автентичності мовлення студентів в умовах комунікативного підходу.

В рамках сучасної рівневої концепції мови загальновизнаними є такі рівні як фонема, слово, словосполучення, речення, текст. Виходячи з цього, навчання іноземним мовам може проводитись як аспектично, так і комплексно. Разом з тим характерна для комунікативної мети навчання мовленнєва спрямованість допускає аспектну домінанту на конкретних фрагментах занять і зумовлює необхідність постійного комплексного опрацювання мовних явищ. Засвоєння конкретної структури повинно відбуватись в певному контексті з урахуванням усіх характеристик (наголос, інтонація).

Комунікативний підхід передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі вивчення іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією. Комунікативний підхід в найбільшій мірі відбиває специфіку іноземної мови як навчального предмета. Цей підхід визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень в галузі лінгвістики – теорії комунікативної лінгвістики.

Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іно-

земної мови означає, що формування іншомовних навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню студентами іншомовної мовленнєвої діяльності. Студенти медичного ВНЗ повинні оволодіти засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними), які спрямовані на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання і письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність зорганізується таким чином, щоб учасники навчального процесу виконували мотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування. З позицій комунікативного підходу процес вивчення іноземної мови будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування, тобто процес навчання є моделлю процесу мовленнєвої комунікації.

Прийнятий в сучасній методиці комунікативний підхід до вивчення іноземних мов, зумовлює вибір цілей, згідно з якими визначаються принципи, зміст, методи, прийоми та засоби навчання.

За останні п'ять років в нас з'явилося розуміння основних принципів комунікативно-орієнтованого навчання. Орієнтація на особистість із урахуванням сучасних вимог життя є ключовим моментом у загальному процесі модернізації нашої освіти. Фахівцями підкреслюється думка про те, що інноваційний тип вищої школи відрізняється від традиційного тим, що нова вища школа повинна керувати знаннями, а не передавати їх. Для нових поколінь, що виростають у цифрово-

му інформаційному середовищі, роль викладача як джерела інформації поступово зменшується, і збільшується важливість навичок і умінь студента самостійно здобувати потрібну інформацію і використовувати її згідно поставлених завдань. Отже, повинна змінитись роль викладача, що потребує глибоких трансформацій на рівні викладацької свідомості і психології. Викладач повинен не переказувати знання, а виконувати роль координатора і консультанта, тобто особи, яка, навчаючи скеровує студентів у русло самостійної роботи, створює для цієї роботи умови, координує цю роботу і дозволяє їм побачити свої досягнення, на основі яких розробляти власний, свій індивідуальний навчальний план. Такі вимоги перед викладачем і студентами ставить саме життя, оскільки для майбутніх представників суспільства, а особливо майбутніх лікарів важливо навчитись формувати і задовольняти свої потреби в освіті і кар'єрі, розвивати свої таланти, планувати свою діяльність, самостійно розв'язувати завдання, досягати цілей, бути конкурентоздатними у середовищі інших людей, стаючи гідними представниками своєї громади.

Основним принципом комунікативно-орієнтованого навчання є мовленнєва діяльність. Учасники спілкування повинні навчитися вирішувати реальні і абстрактні задачі загальної діяльності за допомогою англійської мови.

Навчання при цьому здійснюється через завдання, які реалізуються за допомогою методичних прийомів і вправ. Прикладами нетрадиційних методів спілкування можуть бути завдання таких видів:

- комунікативні ігри;
- комунікативні стимуляції;
- вільне спілкування.

Найбільш поширеною формою виконання комунікативно-орієнтованих завдань є форма, яка складається з трьох етапів:

- підготовчий;
- виконуючий;
- підсумковий.

При використанні такої форми навчання, перш за все, необхідно створити позитивні, благополучні умови для активної і вільної участі кожної особистості у спільній діяльності. Не менш важливим при реалізації нетрадиційних методів є інформаційна компетенція тих, хто навчається спілкуванню англійською мовою. Вона має такі елементи:

- інформаційні «фрейми» - орієнтація у певній області знань;
- оформлені знання;
- загальна орієнтація у мовній картині світу;
- фонові знання – загальний світогляд, інтелектуальний рівень розвитку;
- основні світоглядні установки.

Особлива увага при використанні нетрадиційних методів комунікації на заняттях з англійської мови звертається на розвиток тих комунікативних умінь, за допомогою яких можна активізувати сам процес. Такі уміння умовно можна поділити на блоки:

1. Дотримуватися вимог (оволодіння навичками говоріння, усного висловлювання)
2. Оволодіння навичками діалогічного мовлення (використання різних видів діалогів, у тому числі опитування, одержання потрібної інформації, обмін думками)
3. Розвиток монологічного мовлення (переказ почутого, побаченого або прочитаного, обмін враженнями).

Традиційні методи орієнтовані на запам'ятовування матеріалу за темами, регламентованим програмою. Ці

методи не завжди дають бажані результати, бо не стимулюють тих, хто навчається висловлюванню своїх думок англійською мовою. Тому комунікативні завдання, які використовуються в інтенсивній методиці, допомагають вивести учасників навчального процесу за кордони навчальної діяльності завдяки раніше визначеній ролі. Ситуація і роль керують мовленнєвою поведінкою учасників ділової гри. Термін "інтенсивне навчання" пов'язаний з іменами болгарського вченого, лікаря-психотерапевта Георгія Лозанова та російського методиста, професора Г.О. Китайгородської.

При створенні і формуванні таких комунікативних завдань необхідна винахідливість. Важливим моментом є той факт побудови їх на цікавому матеріалі реальної дійсності.

Комунікативний підхід – це прямий вихід у спілкування. Практично він означає, що викладач концентрує увагу студентів не стільки на засвоєнні мовних способів або розвитку навичок і умінь, скільки на діяльності, в процесі якої використовується мова і від рівня володіння нею залежить успіх цієї діяльності. Комунікативні завдання повинні ставити студентів перед необхідністю пошуку самостійного рішення власного варіанту розв'язання проблеми. Необхідно розвивати творчі нахили, створювати життєві ситуації: навчальні, виховні, вчити думати й висловлюватися рідною й іноземною мовами.

Таким чином, основними прийомами активізації комунікативного підходу у процесі навчання англійської мови є:

- логічна побудова заняття;
- особисто-орієнтоване спілкування;
- збагачення змісту навчання емоційним особисто-визначним матеріалом;
- діалог як домінуюча форма навчального спілкування;
- залучення учасників навчального процесу до самооцінки,
- самопізнання і самовдосконалення у різних видах діяльності;
- багатоваріантність, гнучкість форм організації різних видів діяльності (індивідуальна, парна, групова, колективна);
- створення різноманітними способами позитивної емоційної атмосфери духовного взаємозбагачення;
- надання можливості кожному спробувати себе у різних видах творчості.

Перспективи подальшої розробки ми бачимо в розвитку сучасної конкурентоспроможної особистості здатної гідно використовувати набуті знання англійської мови в області медицини, приймати самостійні рішення, мобільно перебудовуватися, ставити і вирішувати нові професійні задачі, самостійно вивчати і запроваджувати професійні новації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бориско Н.Ф. Сам себе методист или советы изучающему иностранные языки/ Н.Ф. Бориско.- К.: «Фирма «Инкос», 2001. –226 с.
2. Бухлова Н.В. Формування здатності особистості до самонавчання / Н.В. Бухлова Педагогічна скарбниця Донеччини, 2002 - №1.

3. Гез Н.И. История зарубежной методики преподавания иностранных языков: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н.И. Гез-М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 256 с.
4. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам/Г.А.Китайгородская.–М.: Изд-во МГУ, 1986. –176с.
5. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов/ С.Ю. Ніколаєва- К.: Ленвіт, 2002. –249с.
6. Пассов Е.И. Сорок лет спустя или сто и одна методическая идея / Е.И. Пассов. - М. : ГЛОССА-ПРЕСС, 2006. - 240 с.
7. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е.И. Пассов.- М.: ГОЛОССА-ПРЕСС, 1977.-250 с.
8. Поліщук О. Інтерактивні методики та система навчання / О. Поліщук.- К.: Шкільний світ, 2007.-250 с.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. — К.: Видавництво А. С. К. , 2004. — 192 с. — ISBN 966-8291-48-4
10. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской Народное образование, 2003 - №2.
11. *The Communicative Approach to Language Teaching / Ed. by Ch. Brumfit and K. Johnson. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1991. – 243 p*